СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК. — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXII. — Число 89. — Джерзи Сіті, Н. Дж., середа, 16. квітня, 1924. — VOL. XXXII. — No. 89. — Jersey City, N. J., Wednesday, April 16, 1924. — THREE CENTS

Грізьба страйків у вуглевім промислі.

ПАТСВИЛ, Па., 14. квітня. — Нині вийшло на страйк коло півосьма тисячі майнерів, занятих у 14 копалнях вуглевого підприємства Лігай Ковл енд Навиґейшен Ко.

Маюнери покинули роботу, бо послідної пятниці заряд копалні відослав домів 11 робітників, які запротестували проти того, що до копалні ллється вода, а компанія не направляє переходу. Так званий копалняний комітет юнії заявив, що він викличе страйк, як копалня не прийме назад відправлених робітників. На думку комітету, копалняний заряд повинен був поставити сих робітників до другої роботи, а не відправляти їх з роботи зовсім.

Коли компанія не сповнила домагання робітничої юнії, робітники вийшли на страйк згідно зі зарядженнем юнії.

ЩЕ ОДИН СТРАЙК МАЙНЕРІВ.

ЛУИСВИЛ, Кентакі, 14. квітня. — Урядники 23.-ого округа майнерської юнії Де Юнайтид Майн Воркерс оф Америка заявляють, що завтра вийде на страйк коло 10,000 робітників, занятих у копалнях вугля підприємства Вест Кентакі Ковл Операйеторс Асосіейшен.

Страйк викликаний відкиненнем робітничих домагань. Коли вийшов старий юнійний контракт, юнія зажадала нового контракту на три роки та задержання дотеперішньої скалі зарібків. Підприємство заявило, що воно не може платити таких високих оплат, бо не може видержати конкуренції з підприємцями в сусідних округах, де майнери не орґанізовані в юнії. Переговори перервано, і юнія зарядила страйк.

Робітники стоять за страйком. На нього вийдуть всі робітники 65 копалень згаданого підприємства.

СЕНАТ ІҐНОРУЄ ПРОТЕСТ ЯПАНУ.

ВАШІНҐТОН, 14. квітня. — Сенат показав уже нині, яке становище займе він до проекту конґресмена Джансона, коли він рішив майже одноголосно не звертати уваги на протест Япону проти іміґраційного проекту і ухвалив постанову про виключенне Японців від приїзду до Злучених Держав.

Справа виринула на сенаті, коли один сенатор поставив внесення, щоби сенат поправив так іміґраційний проект, пересланий йому палатою послів, щоби порозуміння межи Японом та Злученими Державами про рівноправність обох держав на Сході осталося й на далі в силі. Сенатори, однак, 76 голосами проти 2 рішили відкинути поправку, дарма, що секретар стейту повідомив був сенат про осторогу японського уряду, що виключенне японської іміґрації зі Злучених Держав оґірчить Японців. Якраз нота японського уряду мала спричинити се, що всі сенатори майже без виїмку голосували проти урядового внесення.

ЗАКЛИК КУЛИДЖА ДО ЖІНОК.

ВАШІНҐТОН, 14. квітня. — Нині почався тут так званий континентальний конґрес орґанізації Дочок Американської Революції. Підчас отворення його говорив президент Кулидж, котрий казав, що лишень жінки можуть уратувати американську політику перед повною деморалізацією.

МІНІСТЕР ПРОТИ СВОГО ПОПЕРЕДНИКА.

ВАШІНҐТОН, 14. квітня. — Новий ґенеральний прокуратор Стовн заповів, що він буде помагати слідствови комітету сенату проти бувшого міністра судівництва, його попередника Догерті.

РОБІТНИКИ ДОМАГАЮТЬСЯ ПИВА.

НЮ ЙОРК, 14. квітня. — Конференція представників 120 місцевих юній, що відбувається тепер у бруклинськім Лейбор Лайсіум, рішила вислати до судового комітету палати послів телеґрафічне домагание ухвалення такої поправки до прогибіційного закона, щоби вільно вживати алькоголічних напитків, що не мають більше як 2 і три четверті проценти алькоголю.

ХОЧУТЬ СТАВИТИ КАТОЛИКА КАНДИДАТОМ НА ПРЕЗИДЕНТА.

ОЛБАНІ, Ню Йорк, 14. квітня. — Більшість делеґації стейту Ню Йорку на демократичну конвенцію цілих Злучених Держав заявляється за тим, щоби демократична ковенція іменувала кандидатом демократичної партії на президента Злучених Держав — Ал Смита, теперішнього ґубернатора стейту Ню Йорку. Якби до сього прийшло, то булаби се в історії Злучених Держав перша кандидатура католика на сей уряд.

СУД УНЕВАЖНЮЄ ЗАКОН.

ВАШІНҐТОН, 14. квітня. — Найвисший Суд Злучених Держав рішив, що закон стейту Небраски, приписуючий, яку найбільшу та найменчу вагу має мати бохонець хліба, не годиться з конституцією.

ХОЧУТЬ ГОЛОСОВАННЯ НА ФИЛИПИНАХ.

ВАШІНҐТОН, 14. квітня. — Конґресмен Ферчайлд, голова комітету палати послів для справ островів, заповів, що його комітет предложить у короткім часі внесок, щоби Филипинські острови лишити ще під зарядом Злучених Держав через 25 літ, а опісля зарядити плебісцит (загальне голосовання) населення про державну приналежність островів.

МЕКСИКАНСЬКИЙ УРЯД ЗБИРАЄТЬСЯ ПОКЛАСТИ КОНЕЦЬ РЕВОЛЮЦІЇ.

МЕКСИКО, 14. квітня. — Мексиканський федеральний Уряд вислав спеціяльну військову експедицію (виправу) до стейту Юкатану, щоби тим здушити останки повстанців. Уряд розстріляв 3 повстанських ґенералів.

КОСТОПРАВ ЗАСУДЖЕНИЙ НА ВЯЗНИЦЮ.

НЮ ЙОРК, 14. квітня. — Суд видав нині вирок на Ернеста Мейера, бруклинського хіропрактора (костоправа), котрого лава присяжна суддів кілька днів тому признала винуватим злочинного недбальства та спричинення смерти дитини, хорої на дифтерію, яку він взявся лічити через наминання костий. Мейер буде мусів відсидіти в вязниці від 1 до 2 літ.

Видаючи засуд, суддя заявив що Мейер допустився злочину вбийства лічучи дитину через невідповідне наминанне костий та не пускаючи до дитини лікаря. Мейер казав покликати лікаря аж тоді, як дитині вже лікар не міг помогти.

Опираючися на ореченне лави присяжних суддів у сій справі, місцева стейтова прокураторія починає нагінку на других хіропракторів, що практикують медицину, не маючи на се потрібних лікарських свідоцтв.

НЕЩАСНИЙ СЛУЧАЙ ЧЛЕНА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

Уряд Товариства імени Богдана Хмельницького, відділу 137. Українського Народного Союза в Істоні, Па. повідомляє що в ночи з 10. на 11. квітня сього року впав з вікна свого мешкання на другім поверсі дому Йосиф Плевак, член сього Товариства. Яка була причина випадку, не відомо. Спеціяльно не знати, що скочив він самий, чи впав нехотячи. Догадуються, що небіщик упав жертвою люнатизму (сновидности), бо господар свідчить, що він часто ходив у сні. Сусіди піднесли його без памяти, а лікар ствердив зломання карку.

Покійний мав 46 літ. Походив зі села Підгірців, золочівського повіту в Галичині. До Українського Народного Союза приступив минувшого року.

Похороном занявся відділ.

З. Й. П.

ЧИ ВИСТАРЧИТЬ ЛІСІВ?

В усіх краях світа ліса все меншає. Найбільше лісів має ще Америка й Африка. Але й Америка за останніх 200 літ витратила більше дерева, як Европа за 2 тисячі літ. Тому вчені думають, що може з часом прийти таке, що ліси зникнуть із поверхні землі. Не стане й камінного вугля. Та до цього ще далеко-далеко. Все таки вчені придумують над цим, які засоби тепла придумати, колиб не вистарчило вже ні дерева ні вугля. Думають добувати спеціяльними машинами тепло із нутра землі, бо чим глибше, тим нутро землі тепліще. Отже чи не використати би й це жерело тепла? Це покищо „наукові мрії".

СМЕРТЬ ЛІКАРЯ У ПАЦІЄНТА

60-літнього лікаря дра Зиґмунта Вінче (Мадяра) закликали в Будапешті до недужого. Підчас оглядин дра Вінче раптом почув себе погано і звернувся до свого пацієнта, знайомого адвоката, з чемними словами: Вибачте мені, прошу, але я примушений проти своєї волі зробити вам неприємність бо ось зараз помру". Ледви лікар докінчив оті слова, зісунувся зі стільця і його не стало між живими. Таким робом останніми своїми реченнями покійний доказав, що він дійсно був прегарним діягностиком.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА.

Дня 7. квітня с. р. помер в Істоні, Па. Михайло Кибало, член Товариства імени Богдана Хмельницького, відділу 137 Українського Народного Союза.

Покійний походив зі Стрілиск, в Галичині, де він родився в 1890 році. До Українського Народного Союза приступив у 1915 році та належав від тоді до орґанізації без перерви. Дня 7. квітня виїхав він був до сусідної місцевости Сементону, та помер там нагло на недугу серця, на котру хорував уже від трох літ.

В небіщику втратила орґанізація та відділ щирого робітника на народній ниві. Покійний був свідомим Українцем, любив свою відчину, свій поневолений український народ усе. Докази своєї любови давав не словами, але ділами. Не було громадської справи, якої він не поперби працею. Не було публичної справи, вимагаючої жертв, до якої він не докинув би й своєї лепти. Він працював щиро для розвою Українського Народного Союза та приєднав для нього неодного нового члена. За його роботу коло розвою місцевого відділу загальні збори Товариства признали були йому подяку, але вістка про сю подяку його вже не дійшла.

З. Й. П.

ПІВ ДІВЧИНА, ПІВ РИБА.

Румунські ґазети пишуть, що в Румунії одна жінка привела на світ дівчину, котра горішню часть тіла мала як дівчина, а долішню як риба. Дитина зараз по народженню померла. Щоправда, в старину, люде оповідали собі казки, що в морі живуть сотворіння, напів люде, жінки, на-пів риби. Такі сотворіння називають сиренами. Та щоби щось такого в дійсности було, в це годі повірити. Таке сотворіння могло хіба зродитися в голові ...румунського ґазетяря.

ҐЕН. ШЕПТИЦЬКИЙ ХОЧЕ УСТУПИТИ.

Польське мін. військових справ звідомляє, що ґен. Шептицький вніс просьбу о димісію в звязи з розправою за стеженнє Пілсудського. Міністерство не узглянило його просьби. Ґен. Шептицький вніс просьбу до суду чести, щоб розслідив поставлені йому закиди.

ПОЛЯК ПРО ПОЛЬСЬКЕ СУДІВНИЦТВО.

28. м. м. відбувся у Варшаві банкет в честь Ледніцького з нагоди його процесу з вшехпольським редактором З. Васілевським. Між присутніми були м. ін.: біскуп Роп, кн. Радзівіл, Кухаржевський, Домбський, Довнарович і інші.

Цікаву промову виголосив пос. Туґут. Він говорив: Я стикаюся через свое сторонництво на широкій плятформі із судівництвом. Мушу ствердити, що засуди не є безоглядно справедливі; що на засуди впливає партійна заїлість , недостача цивільної відваги, яка для судді повинна бути моральним дороговказом і завданнем. Думаю, що і в сім випадку се побоюванне перед терором злої опінії у доконечному висліді дало кривду громадянина, якого сьогодня гостимо.

ЗАТРОЄННЯ ВОДОЮ.

Про затроєння водою могли досі говорити хіба вороги прогибіції, цебто ці, котрі алькоголь уважали одиноким засобом консервування тіла і піддержування здоровля. Тепер ці антипрогибіціоністи на підперття свого погляду про шкідливість води (але поки що не про спасенний вплив алькоголю!) можуть подати думку вчених. А саме англійський учений Равтрі й його співробітники доказали, що часом людський орґанізм може затроятися водою і то чистою, а це бацилями, які є в ній. Людські нирки мають незвичайну справність для перетворювання плинів і виділювання їх із орґанізму. Спробами доказали, що по випиттю пять і пів літри води протягом шість годин за такий сам час виділили 5460 кубічних центиметрів плину. В хоробливих станах бували приміри, що недужий пив і виділював із себе й більше води. Отже коли здержимо виділювання (що можна осягнути при помочі вприскування екстракту „гіпофізіс"), тоді наступає затроєння водою. Обявляється таке затроєння: болями голови, ослабленням, головнож напором у мозку.

НОРВЕҐІЯ БУДУЄ ФЛЬОТУ НА МОТОРИ.

Норвеґія будує тепер 160 пароплавів по більше як 1.000 тон, а загальної тонажі 362.430. Між цією тонажею припадає около 257.000 моторових пароплавів.

В Лондоні зачалась англійсько-російська конференція.

ЛОНДОН, 14. квітня. — Нині передполуднем зачалась тут в офісі міністерства заграничних справ англійсько-російська конференція у справі віднови і заключення нових договорів між Анґлією і Росією.

Анґлійська делеґація під проводом премієра Мекданелда явилася вчасно, а російська делеґація під проводом Кріста Раковського спізнилась о 20 мінут. Відтак ще взяло 30 мінут, заки вона роздяглась і розложилась зі своїми шпарґалами, аж опісля зачалась конференція.

Перший говорив премієр Мекданелд. Він сказав, що російські большевики хотять використати признанне Анґлії і сю конференцію для пропаґанди, але він знає їх хитрощі і на се не позволить. Треба приступити просто до речі, казав він, і зачати наради у справі договорів. Велика Британія, кінчив премієр, хоче привернути мир між обома краями на основі справедливости, безпеченства і довіря.

Потому говорив Раковський. Він сказав, що його делеґація має уповажненне приняти всякі постанови у справі договорів, та що він вірить у повний успіх конференції.

Далі він сказав, що російський советський уряд веде мирову політикуи і покинув політику ділення „сфери впливів" на Сході. Се сталось наслідком пробудження національної свідомости східних держав.

Відтак говорив він про мілітаризм. Советська влада, казав він, зменьшила російську армію з 6 міліонів до пів міліона. Заявив, що Росія готова приєднатись до Ліґи Народів.

Вкінці Раковський заявився за ревізією всіх договорів і зміни границь европейських держав на основі національности при помочі плебісциту.

На останку сказав, що Росія є за сим, щоб держави не мішались до внутрішніх справ других держав.

Слідуюче засіданне буде завтра.

НІМЕЧЧИНА ПРИНЯЛА ПЛЯН ДОСА.

БЕРЛІН, 14. квітня. — Німецьке федеральне правительство разом з премієрами стейтів (німецьких складових держав) постановило приняти плян комісії Доса в цілости, застерігаючи собі лиш деякі питання щодо кількох точок звідомлення.

Німеччина вишле нині відповідь на звідомленне.

ГЕНДЕРСОН ПРО КОМУНІСТІВ.

ЛОНДОН, 14. квітня. — Міністер Артур Гендерсон, один з провідників Партії Праці, заявив нині в палаті громад, що комуністична партія в Анґлії не є нелеґальною, але деякі її лідери ведуть політику, яка стремить до ломання законів Великої Британії.

АМЕРИКАНСЬКА АМБАСАДА В ПАРИЖІ.

ПАРИЖ, 14. квітня. — Американський амбасадор Майрон Т. Геррик підписав умову купна дому на амбасаду. Се палата колишнього президента Франції, Ґреві. Досі заробив він для скарбу Злучених Держав при купні сього дому біля $100,000, бо він накупив франків вчасі найбільшого спадку, а тепер платить франками, коли мають висший курс.

ФРАНЦІЯ „ОХОРОНЮЄ" БЕСАРАБІЮ ДЛЯ РУМУНІЇ.

ПАРИЖ, 14. квітня. — Французьке правительство призна-ло, що веде переговори з Румунією у справі оборонного союза. Франція має забезпечити Румунії оборону Бесарабії.

ЖИДІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ В ДАНЦІҐУ.

ВАРШАВА, 14. квітня. — Сенат вільного німецького міста Данціґу дав місце на жидівський університет, для студентів Жидів, яких переслідують в університетах в державах Східної Европи.

Жиди вже ладять пляни основин і будови університету.

ҐІВСОН ПОКИДАЄ ПОЛЬЩУ.

ВАРШАВА, 14. квітня. — Американський посол Гю Ґібсон покидає Польщу і небаром виїздить на становище посла у Швайцарії.

Перед відїздом Поляки хотять обдарити його альбомом з підписами своїх лідерів.

ПОЛЯКИ ЗАБОРОНИЛИ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ЗІЗД У ЛЬВОВІ.

ЛЬВІВ, 20. березня. — Після опвіщення речинця Народнього Зїзду директор львівської поліції Райнлендер візвав голову Народнього Комітету, о. А. Стефановича, і секретаря, ред. М. Струтинського, та заявив їм, що польська влада не може дозволити на ніякий зїзд, в якому брали би участь представники всіх українських партій.

З розмови з директором поліції показалось, що він під Народнім Зїздом думає Національний Конґрес. Йому вияснено що Народній Комітет скликає на 25. березня с. р. не Національний Конґрес, тільки найвисшу установу Української Народньої Трудової Партії — Народній Зїзд. Народній Комітет сповняє тільки обовязок, який вкладає на нього партійний статут. По думці статута найвисша партійна установа збирається щонайменьше раз на рік. Так воно діється від 25 літ, тобто від часу основання партії.

Директор Райнлендер вийшов до другої кімнати і казав собі предложити оригінал заборони. В оригіналі заборони сказано, що забороняється „Національний Конґрес, зглядно зїзд Української Народньої Трудової Партії".

ПОЛЯКИ КРАДУТЬ І В МОСКВІ.

МОСКВА, 14. квітня. — Банда польських злодіїв обікрала тут в шкіряній фабриці 440,000 золотих рублів. Вона розбила касу і втікла. Опісля зловлено провідника банди Мазура.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодинока число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ЗА ІМІҐРАЦІЙНИЙ ЗАКОН.

—o—

Іміґраційний закон зробив ще один крок. В суботу приняла його палата послів.

Ухвалення його в сій палаті не принесло нічого нового. Як можна було з гори припускати, за ним заявилася велика більшість, хоча може ніхто не сподівався, ща за ним заявиться аж 326 конґресменів, проти 71. Як можна було сподіватися, за дальшим обмеженнем голосували однаково републиканці й демократи. Проти нього голосували: 33 републиканців, 37 демократів та одинокий соціяліст в конґресі.

Проект приймае за основу для нової річної квоти 2 проценти того числа іміґрантів з даного краю, які тут уже були після переписи з 1890. року. На основі сьої норми, на рік буде мало право сюди приїхати не 357,801 іміґрантів, як се було на основі теперішнього закона, але всего 161,000 іміґрантів. До того сі іміґранти будуть в більшости походити з тих країв, з котрих переважно йшла іміґрація в 1890. році, себто з країв західної та північної Европи. Видно, поважна більшість палати послів станула на становищи, що північні раси Европи надаються краще для Америки як члени рас полудневої та східної Европи.

До того до проекту Джансона додано ще одно обтяження іміґранта, а саме на основі поправки конґресмена Беґа, яку принято теж більшостю голосів, рішено, що на іміґранті лежить на будуче обовязок доказувати, що він сповнив усі законні вимоги про іміґрацію, себто що він приїзджае законно. Досі, кілько разів іміґранта задержали іміґраційні урядники, тілько разів іміґрант ішов до суду та жадав від урядників, щоби вони йому доказали, що він не мае права на приїзд до Злучених Держав. На будуче, такий іміґрант, задержуваний іміґраційними урядниками, буде обовязаний самий доказувати в суді, що він мае право на приїзд. Який се буде тягар для іміґрантів, не треба й доказувати.

Словом, коли сенат та президент Злучених Держав не постараються о зміну сього закона, то новий іміґраційний закон Злучених Держав буде носити на собі пятно нелюдяности.

ФОРМАЛЬНІ І ФАКТИЧНІ ПАТРІОТИ.

(Допись з Ню Йорку).

Справедливо сказала „Свобода", що у нас е ФОРМАЛЬНІ і ФАКТИЧНІ патріоти, та що тих останніх далеко меньше ніж перших. „Свобода" пише, що серед українських священиків е 95 формальних патріотів, а лише 5 фактичних. Оскільки я знаю тутешні відносини, то мушу признати, що се сумна правда. Відношенне тих, що працюють для народнього діла, до тих, що е за працею (але не працюють), буде як 5 до 100. І то не тільки у священиків та загалом в інтеліґенції але й в усього нашого загалу.

Пригадаймо собі Позичку Національної Оборони. Кілько нас було за Позичкою? Сотки тисяч. А кілько підписало позичку? Кажуть, що $110,000 зложило всего 8,000 осіб. Значить, що ми тілько богато мали формальних патріотів, а тілько мало фактичних. Як же се так, таж у нас в самому Ню Йорку в поході машurувало 10,000 осіб, а в Филаделфії чи не 5,000, а по других містах теж сила силенна. Деж та сила? Чому з неї вилущилось іно 8,000 таких Українців та Українок, що підписали позичку? Чому, то вже знаете, бо говорити або маширувати в поході то також річ формальна. Патріотів для форми у нас богато, але вони розбіґнуться, як хто закличе до діла. Останеться тільки маленьке число тих, що не бояться діла і що хотять дійсно рідному краеви помогти. Богато званих, мало ізбраних.

А як дивлюсь на вічу, зборах або мітинґу на зібраних, то зараз пізнаю, хто там формальний патріот, а хто фактичний. Вистане глянути по них, а вже пізнати. Властиво формальні патріоти самі даються пізнати. Вони встають і кричать на всегласіе: „А де ви діли наші гроші? А знову хочете? Не дамо!" Які гроші? — питаюсь одного, другого, третього. Які? „Які — каже, — а на фонд оборони Галичини, а на позичку!" А богато Ви дали на одно або друге? — питаюсь за порядком усіх, що кричать. Виявляеться, що жаден з них не дав ані одніського цента. Се патріоти формальні. Вони ніколи нічого не дають і не роблять для народного діла, але МУСЯТЬ кричати, бо їх совість гризе і сусіди се знають, отже хотять мати перед собою і перед сусідами якесь... „оправданне" свого патріотизму формального.

Я кінчу, бо вже і так розписався у „справі формальній". Дай нам, Боже, як найбільше патріотів фактичних, а як найменьше формальних. Формальних патріотів для паради і фарисейства нехай мають собі ті народи, що мають свої держави і вільність, а народам, котрі борються за свою державу і вільність, треба патріотів фактичних. Чим більше їх буде, тим певнійша побіда. В Европі наші браття не щадять останньої нужденної марки, хотяй відказують собі кришку хліба. Вони не жалують праці для громадської справи. Не жалують часу, здоровля і життя і сидять в ляцьких і московських тюрмах. То се патріоти фактичні і на них надія. Але ім треба помочі відсі. А хто поможе, чи може патріоти формальні?

Правдолюб.

СПІЗНЕНА ЗИЧЛИВІСТЬ.

Укрaрінське число німецького журналу. — „Україна й будучність Німеччини". — П одинокі Німці й Німеччина, як ціла.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Монахівський поважний журнал „Suedeutsche Monatshefte" випустив спеціяльне число, присвячене Україні (людий 1924, зошит 5, річник 21). Називается воно: „Україна й будучність Німеччини". Назовні й навнутр число презентуеться дуже гарно.

Поява цього числа саме в нинішнім часі, коли українське питанне, як питанне міжнародне й світове, наче перестало істнувати, може показатись загадкою. Але в дійсности тут нічого загадкового нема. У світовій політиці сьогодняшній день е найтіснійше звязаний з завтрашнім. Більще того: у політиці **„завтра"** мае більше значінне, як **„сьогодня"**. А що політична доля 40-міліонового українського народу, сьогодня відсунена в куток, може й мусить дочекатись свого рішення завтра, то більш далекозорі німецькі політики знов і знов повертають до цеї теми.

Є ще одна причина, яка **змушуе** більш далекозорих німецьких політиків задуматись над українським питаннем, і то саме тепер. Цею причиною є **відворот значних українських кругів од Німеччини.** Офіціяльна німецька політика й тупші еґоїзм німецького міщанства зробили в останніх роках усе можливе, щоб одхилити Українців та українські симпатії від Німеччини.

Дуже красномовно пише про це саме те німецьке число, яке тепер лежить перед нами. На стор. 157 читаемо:

„Навязана підчас війни німецько-українська приязнь мусіла під кождим оглядом бути далі плекана з німецького боку. Замісць того Українців, що оселились у Німеччині, трактовано як чужинців з високою валютою, ім роблено всякі трудноші, так що вони мимоволі мусіли виїхати... Для тисяч галицьких, московських, польських Жидів та большевиків місце в нас знайшлось, а для кількох десятків Українців — ні... Українські студенти на наших високих школах мусять переборювати найбільші трудноші... Брутальним ударом в лице була передача українського посольського дому в Берліні в большевицькі руки"...

Під цими наріканнями кождий Українець, що прожив останні роки в Німеччині, підпишеться обома руками. І наслідком цього є те, що колишне українське германофільство тепер обернулось у свою протилежність. Ще перед півтора роками, коли у львівськім „Ділі" появились германофобські статті В. Панейка п. н. „Чи від них нам учитись?", то майже всі без винятку Українці, що жили в Німеччині, поставились до них з гострим осудом. Коли-б такі статті появились нині, то вони вже викликали-б цілком инший відгомін.

Сумні досвіди Українців з німецькою політикою, німецькою опінією й взагалі тим, що зветься „німецьким духом" (Mentalitaet), примусили їх критично переглянути своє відношенне до Німеччини в цілости. Відемні наслідки цього перегляду в значній мірі й причинились до появи українського числа монахівського місячника.

Ще коли-б Українцями ніхто не зацікавився й не заопікувався, то Німці могли-б спокійно дивитись на поворот в українських настроях. Але Чехословаччина зручно скористувалась атутом, що його так незручно випустила з рук Німеччина. І в цім числі, що лежить перед нами, більшість статей з трівогою вказуе на цей факт. Деякі автори навіть прибільшують те, що Чехословаччина робить для Українців.

Та ґрупа німецьких учених і політиків, що обеднались довкола українського числа монахівського місячника, хоче отже знов направити те, що зіпсували німецькі офіціяльні політики з Вілгелмштрассе й ширші круги німецького суспільства. Можна й треба вітати цю спробу, бо не шляхом ненависти й недовірря, а шляхом взаемного порозуміння й доброзичливости людскість дійде до щастя.

оТму й вітаемо шляхотні зусилля редакції монахівського журналу й всіх авторів, що своїми працями причинились до повноти й ріжноманітности українського числа. Та боїмось всетаки, чи не запише історія українську політику Німеччини в ту велику книгу, яка називаеться: **„Прогаяні Нагоди"**...

* * *

Наводимо „для історії" повний зміст українського числа „Sueddeutsche Monatshefte".

На першій сторінці — мапа східної Европи з окресленою Україною.

„Україна й будучність Німеччини" — передмова редакції.

Економічна мапа України (лише Придніпрянської, й то з помилками), д-ра В. Штебе.

„Відбудова Росії Чехословаччиною", В. Брахта.

„Німецьке післанництво на терені середньої Европи", д-ра М. Шпана.

„Ккраїна й людність", проф. М. Вольфа.

„Душа нашого народу", проф. Богдана Лепкого (одинока стаття українського автора).

„Старий дзвінарь", переклад з Вол. Короленка.

„Україна як европейська проблема", дра Павла Рорбаха (безперечно найкраща й найцінніща стаття в цілім числі).

„Німецькі економічні інтереси на Україні", д-ра Г. Майсінґера.

„Німецький похід на Україну в р. 1918", майора К. Дойрингера.

„Замордованне ґенерала-фельдмаршала Айхгорна в Києві", майора Г. Франца.

„Евразія?" д-ра К. Гаузгофера.

„Україна батьківщиною Індогерманів?" проф. д-ра А. Дірра.

Радянин.

Прага, 28. березня.

МЕМОРІЯЛ ОБЕДНАННЯ

доручений дня 10. квітня с. р. Чарлзови Е. Ґюзови, державному секретареви для закордонних справ у Вашинґтоні.

—o—

Пане:—

Морд, поповнений урядовими орґанами польської держави у Львові над визначною українською жінкою, Ольгою Бесарабовою, членом Міжнародної Жіночої Ліґи Свободи, потряс до глибини душі цілим українським народом і то не тільки в Европі, але й тут в Америці, Та незвичайна трагедія змушуе рівнож і нас — американських горожан українського походження, згуртованих в Обеднанню Українських Орґанізацій забрати в тій справі голос і віднестись до Вас зі слідуючою просьбою:

А.

Ми вже нераз мали честь подавати Вам, Пане Секретар, відомости про страшні надужиття з боку Польщі супроти того українського населення, що опинилося під польською окупацією.

Тисячі невинно арештованих згинули в польських арештах і таборах інтернованих, а ті, що остали живими, діждалися того, що Рада Амбасадорів рішенням з 14. марта 1923 р. прилучила Галичину враз з другими занятими Польщею українськими землями остаточно до Польщі. В той спосіб злучено з Польщею насильно і проти виразної волі населення краю, около 8 міліонів Українців, які становлять тепер майже третину цілого населення Польщі.

Польща ставши по рішенню Ради Амбасадорів необмеженим сувереном над занятими українськими землями, почала ті землі насильно польщити, щоби відібрати ім їх дійсний, віковічний український характер. Це приходить й тим легше, бо Польща не стоїть тепер вже в тім згляді під ніякою міжнародною контролею, а перенятих міжнародних зобовязань про охорону національних меншостей не узнае, бо вони, в її розумінню зістали її аліянтами насильно накинені. Так то заявив недавно посол Тугут, один з найбільше ліберальних послів польського сойму в Варшаві й так глядить на цю справу ціла урядова Польща.

Положенне осмиміліонового українського народа в Польщі під оглядом культурним, політичним і економічним невиносиме. Польський президент міністрів Вітос сказав недавно в соймі, що Польщу уважае цілком слушно культурний світ за Альжир. Це дійсна правда, яка е для українського народу особливо прикра, бо він найболючійше відчувае хаос і дикунство того европейського Альжиру. Весь культурний дорібок нашого народа гине й падае жертвою дикого насильства.

Щоби не бути голословними дозволимо собі підтвердити це фактами.

1. Українська школа в польськім ярмі.

а) Польське населенне Галичини, що становить 12.1%, мае після послідного оголошеного польського звіту 1872 народних шкіл, а Українці яких в Галичині е понад чотири міліони і які становлять 74.4% цілого населення, мають 1930, то ео 682 шкіл менше чим мали навіть за часів тяжкого австрійського панования.

Державних учительських семінарій е: польських 12, українських 2.

Державних ґімназій: польських 52, а українських 7.

Державних промислових шкіл: польських 19, української ні одної, і т. д.

Цей катастрофальний для української культури стан українського шкільництва е виплином надзвичайних кількалітних репресій з боку польської влади, яка істнуючі українські школи замикае, а заразом не дае дозволу на отворенне нових приватних шкіл. В тойто спосіб переводиться спольщенне Галичини. Прямуеться до цего брутально і цинічно при допомозі поліції і жандармерії, яка відмавляе Українців посилати дітей до українських шкіл, а неслухняних прямо замикае до тюрми або переслі е в инший спосіб. Рівно тяжко знайти тепер українського учителя в Галичині, якого би польська влада хоч раз не замкнула до арешту. Через те й не диво, що прим. чисто український повіт Старий Самбір, в якім до приходу польської влади було 41 українських шкіл а 9 польських, мае тепер 51 польських, а 6 українських шкіл.

В усіх повисше вимінених школах заборонила польська влада на українських землях вживати слова „український", а заразом виключила це слово з усіх шкільних підручників.

б) Ще за часів Австрії вели Українці завзяту боротьбу з Поляками о власний університет і політехніку, які удержуе рівнож з власних фондів. Обі вищі школи істнують кілька літ, але в підземеллю, бо польський уряд не дозволяе на їх істнування. Десятки разів впадала вже поліція до саль, в яких відбувалися лекції, виарештовувала всіх учеників та професорів враз з ректором університету, забирала та нищила весь архів, знаряди, уладження, індекси і т. п.

Вправді в польській державі істнуе конституція з 17 марта 1921 р., якої артикул 110-ий дозволяе польським горожанам, що належать до національних меншостей, засновувати й удрежувати своїм коштом школи й инші вихоувючі заведення, а також уживати свобідно у них своеі рідної мови, але законів тих ні один польський урядовець не узнае, ба й самі державні міністри явно й безцеремонно їх раз-у-раз нарушують.

Примі́ром: За саме тільки збиранне жертв на дозволений навіть польською владою фонд „Рідна Школа", призначений на удержання приватних українських шкіл, карали староства як от в Сокали, Бібрці, Ходорові і Рудках 7 дневним арештом без заміни на грошеву гривну.

В тім отже часі, коли сусідна чехословацька держава удержуе власним коштом український університет в Празі та українську господарську академію в Подебрадах, український народ не може мати леґально ні одної вищої школи на своїй власній землі, в краю, що лежить майже в самій середині культурної Европи.

2. Конфіската українських церков.

Ми вже нераз мали честь доносити Вам, Пане Секретар, про розстріли кількох, а безправні арешти і інтернування соток укрaнїських священиків.

Тепер згадаемо про послідне насильство, себто про масовий насильний відбір Українцям їх власних церков та віддачу тихже польському населенню.

В двох тільки округах: грубешівськім і холмськім забрано Українцям в послідних місяцях около 300 церков.

І не тільки місцева польська влада заражена релігійною нетерпимістю, але навіть польський сойм у Варшаві хоруе на ту саму середновічну некультурну хороу. Ось перед місяцем заявивс явін, мимо одностайної опозиції непольських представників за відібраннем Українцям катедральної церкви в Луцьку. Того рода і подібні безправства тепер в Польщі на дневнім порядку.

3. Польща не дозволяе українській кількадесяттисячній еміґрації вертати на рідну землю.

Українсько-польська війна, яка закінчилася в літі 1919 польською окупацією Галичини, спричинила виеміґрування з краю великого числа Українців ріжної професії, які тепер живуть як еміґранти в числі кількадесять тисяч в ріжних краях Европи. Більшість з них, не маючи можности до життя, рішила по рішенню Ради Амбасадорів з дня 14. марта 1923 р. вертати домів. Тимчасом Польща, в супереч всякому праву та міжнароднім зобовязанням, не видае паспортів на поворот, а знова тих немногих, яких пускае, арештуе і придержуе в тюрмі. Навіть такого високого церковного достойника, як українського митрополита ґр. Андр. Шептицького, який вертав до Галичини зі своеі апостольської візитації української церкви в Злучених Державах, Канаді й Бразилії, придержано на польській границі і довгий час держано як інтернованого, хоч митрополит в тім часі смертельно хорував.

4. Арешти і труси.

Артикул 92 сан-жерменського договору виразно постановляе, що держава, якій признано якусь територію бувшої австро-угорської монархії, до якої належала рівнож і Галичина, не сміе потягати до якоїнебудь відвічальности мешканців дотичної території за ті політичні вчинки, які поповнено перед признанням її тої території.

В супереч тому артикулови, польська влада, по пятьох роках окупації ставить перед суд ще й тепер раз-у-раз нові маси Українців, обжалованих за протипольську акцію в 1918-19 роках, себто в часі, коли в Галичині був український уряд і українська держава.

Тисячі перейшли вже судове слідство і опинилися частинно на овлі, а решта засуджена на довголітну вязницю, сидить в тюрмі.

В послідних часах пішла нова филя арештів. В інтерпеляції, внесеній в тій справі дня 8. лютого 1924 р. до польського сойму в Варшаві послом О. Скрипою і тов. піднесено, що в двох тільки днях, себто 29. і 30. січня 1924 р. переведено на українських землях кілька тисяч арештувань. Причім долучено довгий спис найвизначнійших одиниць, що впали жертвою нового терору польської влади.

Б.

Невинною жертвою послідних арештів впала рівнож покійна Ольга Бесарабова, яка згинула трагічною смертию в арештантській келії у Львові, дня 11. лютого 1924.

Жінку, особливо лагідної і благородної вдачі, завзяту пропаґаторку всесвітного мира, члена Жіночої Інтернаціональної Ліґи Свободи, польська поліція у Львові без судового дозволу арештуе, кидае в тюрму і тамже смертельно побивае. Не повідомляе нікого з родини про її смерть, а потайки ховае її, скриваючи при тім акта переведеної на тілі покійної судово-лікарської секції, яка виказуе, що ціле тіло покрите небувалими синяками.

Доперва грізна постава цілого українського громадянства та інтерпеляції в польськім соймі в Варшаві змусили поліцію вказати на могилу покійної та виявити акта судово-лікарської секції, яку переводив Поляк — професор університету, а яка виказуе, що ціле тіло Ольги Бесарабової було покрите синяками небувалої величини, спричиненими нелюдським побиттям, якого, як стверджено, допустилися державні урядовці польської поліції у Львові, коли переслухували покійну ідобували від неї зізнання.

Це брутальне звірство, доконане польською владою в так дикий спосіб на невинній українській жінці на українській землі, потрясло всіми нервами американських Українців. Наш голос, з яким ми вже нераз зверталися в справі польських надужить в Галичині і по других українських землях, не знайшов тут до цего часу в міродайних чинниках відповідного відгомону. Сміємо одначе вірити, що може хоч ця страшна траґедія зробить зворот в тій справі. Бож тут ходить вже о охорону примітивних прав людини!

Потоптанне державами антанти проголошеного ними в світовій війні права самовизначення народів і їхня допомога імперіялістичній Польщі, силою якої та послідна загарбала і держить баґнетами в ярмі 10 міліонів чужого і ворожого її населення, е причиною тої траґедії, яку тут наведено, як і тих соток тисяч других жертв, які в подібний чи инший спосіб наложили життям в обороні прав свого рідного народу.

В.

Супроти тих фактів звертаємося до Вас, Пане Секретар Стейту, від імени пів міліонового українського населення Зединених Держав Америки ще й сим разом з просьбою заявитися:

1) За утвореннем міжнародної комісії, в ціли оборони українського населення на занятих Польщею українських землях перед надужитями з боку польської влади та змушенням Польщі додержувати та виповнювати супроти непольських народів ті обовязання, які вона приняла на себе в міжнародніх договорах.

2) За ревізією рішення Ради Амбасадорів з 14. марта 1923 р. в східних границь Польщі по думці версальського мирового договору, який постановляв віднову польської держави в етноґрафічних польських границях.

3) За признанням населенню Галичини і другим занятим Польщею, українським землям права самовизначення.

ПОСВІДКА

Українське Краеве Товариство . Охорони дітей і опіки над молодіжю. Філія в Станиславові.

Станиславів, дня 24. 3, 1924.

Хвальне Українське Товариство „Богородчани" в Ню Йорку, на руки касіера Вп. Івана Мартинця.

Підписане Товариство охорони дітей і опіки над молодіжю потверджуе отсим одержанне суми $25 пересланих Хв. Товариством на Захист для сиріт в Грабівци, повіт Богородчани. Рівночасно висказуемо щиру подяку, так Хвальному Товариству, як і всім його членам за сю жертву, зауважуючи, що ми зараз по одержанню Вашої жертви вислали потвердженне і подяку і дивуе нас, що наше письмо до Вас не дійшло. Пишемося з високим поважаннем

ЗА ВИДІЛ:

Др. Лев Бачинський, голова,
Лесь Ткачук, касіер.

ВИЛМІНҐТОН, ДЕЛ.

З життя тутешньої кольонії.

Недавно у Свободі було оголошення, що одна з наших інституцій в Ню Йорку виготовляе свого рода „провідника" про життя української іміґрації в Злучених Державах. Це світла ідея. Такі „провідники" находяться між усіми більшими іміґраціями в Америці, а мали їх і Українці в Галичині. Це матеріял, який кождому інтересованому принагодиться. Ми назагал маемо дуже мало збірних вістий і даних про те, яким руслом пливе життя в кождій кольонії. А фактом е, що — вглянувши уважнійше—в кождій українській кольонії деякі сторони життя представляються в таких цікавих видах, що довідатись про це ширшому загалові е навіть корисним. І отсе головна причина, чому ми хочемо в правдивому світлі представити життя Українців у Вилмінґтоні (не очікуючи навіть появи „провідника", бо хто знае, коли такий вийде), а булиб незвичайно раді довідатись щось цікавого про життя инших кольоній.

Вилминґтон — найбільше місто стейту Делавар. Населення 110.000. Це осередок комунікації; тут сходиться три зелізничі шляхи, що лучать місто з північними, полудневими і західними центрами, та водний шлях, що лучить нас із сходом. Це осередок торговельного і промислового життя стейту, що рівночасно е осідком многих фінансових підприемств, які провадять інтереси у ріжних стейтах сходу. Одним реченням: Вилмінґтон, це вижний пункт для американського промислу і торговлі.

Тут зосередничилось около 150 українських родин, що збитою масою заселяють три вулиці полудневої части міста. Більшість з них походить з повітів перемиського й добромильського, а решта з инших сторін Галичини. Іміґрантів з Великої України тут дуже мало. Вони працюють: по зелізничих заводах (шапах), де більшість з них е механіками, у корабельних заводах (шипярдах), у зелізних фабриках (фандрах) і шкіряних гарбарнях, де робота йде досить добре і платня несогірша; тут платять звичайним робітникам від 45 до 60 ц. на годину, а фахові робітники побирають по 75 центів.

Промислом занимається двох Українців (Біян і Ґула). Вони виробляють содові напитки, маючи власну робітню з усіми машинами, вартости около 15 тисяч долярів.

Торговлею занимається процентово досить значне число. Є пять українських індивідуальних ґросерень, одна пекарня і два склепи з тютюном і цукорками. Кромі того е один склад (wholesale house) корінних товарів Петра Левицького і С-ки і два компанічні склепи (ґросерні) про які буде мова пізніще. Спілка Петра Левицького спроваджуе ярину і овочі зелізничими возами.

Цікавою може кому окажеться історія пекарні. Це по війні не було тут українського пекаря. Наші люде і склепарі брали хліб від Поляків. Колиж в 1918 р. Поляки напали на Галичину, Вилмінґтонців це так обурило, що сприсяглись бойкотувати Поляків. Мали вже все своє, бракувало ще свого пекаря. А був один, але працював у пекарні Поляка. Тоді наші люди скликали збори, покликали того пекаря (Ф. Труса) і кажуть: „Федьку, отвирай свою пекарню! Ми всі будем брати від тебе хліб". Але що отворити пекарню з усіми приладами треба купку грошей, а у п. Труся їх всіх не було, то громадяне таки зараз зложили відповідну суму в виді позички і нині свій чоловік має пекарню і бизнес, що вартують понад $10.000.

В ґімназії маемо свою представницю в особі панни Любки Ґорбатюк; вона вчить француської мови і всесвітної історії.

Є у нас відділ У. Н. Союза, що начисляе 230 членів. Маемо свою церков, побудовану 1909 р., де священиком е о. Антін Лотович і школу, в якій учителюе п. Теодор Яворський. До школи ходить щоденно 140 дітий.

Місяць тому віддано до ужитку величаву будову Народнього Дому. Будову цього дому почато у вересні 1923 і на цьому тижні цілком покінчено. Також інтересна історія: до будови дому взявся комітет, не маючи до розпорядимости одного цента. Громадяне не конче попирали гадку будови. Колиж побачили, що мимо всього робота йде, вже поставлено основи, двигаються стінні мури, тоді погодились з конечністю власної хати і тоді аж почали сипатись добровільні жертви. Доси зложено понад $5.000 добровільних жертви і як так дальше пійде, дім буде виплачений ще цього року.

Воно показуеться, що тільки енреґією і працею поконається усі лихі сторони іміґрації.

До найновіщих проектів життя належить занотувати основання нового підприемства п. н. „Амерікен Роллінґ Сторс Компани". Це річ небувала не лише між Українцями, але й між Американцями. Це рухомий склеп корінних товарів (ґросерня). Гадка про переведення в життя цього пляну товклася довго. Остаточно трьох людей зложили капітал і взялись до роботи. Куплено великий „трок" і в середині уладжено його на вигляд склепу. Заповено цей склеп усіми корінними товарами і вислано його робити інтерес.

І ось цей чотироколесний склеп ще від грудня 1923 р. обслугуе кождого дня одну дільницю міста, около 500 родин, продаючи весь товар за готівку і по найтаньших цінах. До цеї пори цей один склеп приніс стільки зиску, що минувшого тижня куплено другий корінний склеп за ціну двох тисяч долярів, а тепер шукається відповідного місця на третій. Склеп А. Р. С. компанії конкурують з такими склепами як „Атлентик енд Пасифик", продаючи тусаму якість за тусаму ціну, а в деяких случаях цента два на фунті танше, чим в „Ей енд Пі".

І ще раз треба повторити, що незломною енерґією і невсипущою працею дасться всьо лихо поконати.

Тимон Колодій,
(секр. від. 247 У. Н. С.)

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА"

СЛАВНІ ЛЮДЕ ЖИЛИ ПЕРЕСІЧНО ДОВГО.

І так: **Ганнібаль** (картаґінський вожд, що боронив по геройськи свою батьківщину перед наїздом Римлян) жив 63 роки, **Марій** (син римського хлібороба, своєю невсипучою працею вибився на становище римського консуля) жив 71 літ, **Наполеон** 51 літ, **Нютон** 84 літ, **Ксенофонт** (грецький історик) 86 літ, фільософ **Плятон** 82, **Ґалілей** 78, **Коперник** 70, **Сократ** 68, **Арістотель** 62, природник **Лінне** 70, композитор **Гайдн** 77, цісар **Бісмарк** 84, **Фридрих Вел.** 74, **Ціцеро** 63, **Тайлеран** 84, **Вашінґтон** 67, **Софокль** (грецький драматурґ) 90 літ, **Петрарка** 70, **Ґете** 83, **Вольтер** 84, **Тіціян** 99 літ, **Мікель Анджельо** 89, **Веляскез** 61, **Рубенс** 63.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Дальший тяг викладу на тему „Constitution of the United States" відбудеся в кождий четвер о 8. год. вечером в Українськім Демократичнім Клюбі, 59 St. Mark's Place.

Вступ вільний також для не-членів. Членів, котрі отримали горожанські папери в місяці марті, проситься подати число і дату видання паперів. 88-89 ВИДІЛ.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ДОПИСІ

МИЛВОКІ, ВИС.

Мотилиця.

Наші замотиличені барани, які прозивають себе большевиками, доходять у своїм задурманенню до такої глупоти, що не знаєш, чи сердитися, чи тільки сплюнути у їх сторону. Скликали вони у нас буцімто „народне віче" і спровадили аж з Пулман, біля Шикаґо, якогось Шавалу, котрий наплів тільки нисенітниць, що аж слухати було гидко. Той „панич", який десь-колись, як сам хвалився, пробував вивчитися в Сокали на учителя, пробував змастити болотом найкращих синів України. Розуміеться — бреше собака проти сонця і нічого не вдіе і таксамо наші хворі барани не зуміють замазати ясної слави наших народних героїв. Але проте хай усі Українці знають, яка це худібка отті наші большевики! Подумайте тільки, на кого вони накидаються! На Володимира Великого і на Богдана Хмельницького! Оттакий недотепа, оттакий недоук хоче обваляти болотом найкращі моменти нашої бувальщини!

І так онтой „панич" Швала сказав, що Володимир Великий був тираном, який насильно змушував нарід до приняття християнства. Він назвав „тираном" нашого князя, якого нарід називав „ясним сонічком", який подбав за це, щоби в нашій державі не було ні одного голодного, ніодного, щоби жив в біді та нужді. Оттаке „нідочого" кидае болотом на імя князя, який злучив усі землі й увесь народ разом у одну могучу державу. Оттаке зіллечко, що у своїм життю не вчинило нічого доброго для народної справи, береться очернювати нашого володаря, який прославився своєю добротою і ласкавістю для робучого народу!

Цейсамий „панич" казав, що Хмельницького не годиться мати на прапорі, бо через нього погибло богато народу на війні. Подумайте тільки, яка це думка! Після цього „панича" то лучше бути вічними рабами, ніж встати і боротись за волю!

Аджеж большевики вигубили більше народу, ніж усі визвольні боротьби українського народу! Але це вільно, бо це „червоні спасителі світа". Проклятим московським комуністам вільно знищити цілу Україну, щоби захопити українську землю для голоти і зволочі з усього світу. Ми, Українці, повинні вмерти, щоби дрянь з усіх усюдів могла зажити щасливо на наших землях! Гей, милий Боже! Які-ж погані, які ідіоти оці наші большевики! Лижуть руки у різунів, які вимордували десять міліонів українського народу. Беруть платню від московських оприччиків, які хотять вигубити цілий наш нарід.

Проти тої безглуздої балаканини виступив Придніпрянець з Київщини, Ф. Борсук, який опрокинув безглузду балачку „панича" та між іншим спитався, чому комуністи московські віддали українські землі і нарід на поталу Ляхам та Румунам і чому тримають в ярмі цілу Придніпрянщину? Він висміяв усі надії на поміч від Москви, яка не уміла дати собі ради навіть з Польщею. Впрочім, Московщина це і є опир, який ссе кров нашого народу вже сотки літ. Ляхи й Румуни це наші вороги, але ніяк не лучша Московщина, яка радаб вигубити нас до самого коріння.

Відтак говорив один студент і спитався, чому голод не знищив і десятої части тої людности на Московщині, що на Україні, а відтак спитав „панича", чому не втікає з капіталістичної Америки до комуністичного „раю"?

На це все „панич" не годен був нічого відповісти. Зібрати тільки збірку около $30.00 на висилку „конґресмена" на „робітничий конґрес". **П. Г.**

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЄ.

I. том.

СПОГАДИ.

XIV. (1900—1902).

(48)

Загально Безпартійна Українська Орґанізація. — Склад і діяльність її. — Рада Орґанізації. — Зміна статуту. — І. Шраг. — В. Степаненко. — В. Винниченко. — Мої Жур-фікси.

Ще в серпні 1900 року, на зїзді загальної орґанізації, про заснування якої я вже казав, коли стало відомо що я оселяюся в Київі, то мене вибрано в члени Ради (Заряду, чи Центрального Комітету) орґанізації.

Збори, чи Зїзд орґанізації до 1904 року відбувалися раз-у-раз в помешканнях В. Б. Антоновича, М. В. Лисенка та М. П. Старицького, бо тільки у них тоді були, відповідні до збору такого великого числа людей, кватирі. Приїзжі з провінції, хто не знав де буде перше засіданне, раз-у-раз могли довідатись про це в нашій книгарні „Київська Старина" від завідуючого (директора) книгарні В. П. Степаненка. В помешканні зборів, на [illegible] раз-у-раз виходив хтось з членів Ради, що знав найбільше число провінціяльних членів Орґанізації; та це тяжко було знати бо на збори приїздили майже раз-у-раз ті-самі люде, найдіяльніщі, найрухливіщі з членів орґанізації. Годин в 11 ранку, коли вже всі поїзди поприходили, господар кватирі відкривав зїзд, попережаючи, що коли несподівано заявиться поліція, то всі повинні говорити в одно, що прийшли для такої-то ціли: коли це було у Антоновича, то зібрались на його приватну лекцію по археольоґії, коли у Лисенка, то посходилися слухати його нові музичні твори, а у Старицького — нову театральну песу. За весь час істнування орґанізації тільки раз, у проф. Антоновича, на зїзд прийшов околодочний (поліцийний офіцер), зацікавившись великим числом людей, що зайшли в невеликий будинок професора Антоновича. Коли про це дали знати з сіней (передпокою) до проф. Антонович став коло великої стінної карти (мапи) і почав росказувати про результати своїх останніх роскопок. Околодочний спочатку зацікавився, сів і слухав уважно, потім йому це обридло і він задрівав, але на його радість його покликали до їдальні, дали йому випити й закусити і він пішов собі з зборів. Двірники (сторожі), що повинні були доносити в поліцію про всяке зібрання в їх будинках, звикли вже, що у Антоновича, Лисенка та Старицького часто сходилося багато людей і без зїздів, то вже й не доносили.

З того часу як я в 1906 році придбав будинок, а проф. Антонович часто виїздив в теплі краї, а Старицький став хворіти, загальні збори відбувалися переважно у мене. Будиночок мій, як віла, стояв у глибині двору, закритий від вулиці садком, двірник раз-у-раз був свій, то до мене ні разу не приходила поліція під час зїзду, хоч не раз робила труси ночами. З того часу як я почав видавати ґазету, у нас умовлено було, на випадок приходу поліції на зїзд, що я, як видавець, зібрав з ріжних кутків України своїх співробітників, щоб умовитись про дальше ведення ґазети, її росповсюження і т. д.

Після такого попередження, господар пропонував вибрати голову зїзду, бо йому самому треба часто виходити з салі п[illegible] господарських справах, то-що. За голову, скільки я памятаю, все вибірали всіма поважаного І. Л. Шрага, з Чернигова.

Син лікаря-Німця і чернигівської Українки, монументального росту, з громовим басовим голосом, з Бісмарковською головою, вусами і обличчям, Шраг з першого-ж погляду викликав до себе повагу всіх. А хто знав його близче, той не міг не полюбити за милу, лагідну і тактовну вдачу та за чуле, відзивчиве серце. Свідомим Українцем він став уже бувши середнього віку, коли йому, як чернигівському адвокатові, довелося близько сходитися з народом. Тоді він ясно побачив, що нема одного „русского" народу, як запевняли не тільки урядові кола, а й московська, навіть радикальна ітеліґенція, серед якої Шраг мав широкі звязки ще з часів свого пробування в Московському Університеті, а з повішеним російським революціонером Лизогубом був великим приятелем ще з дитинства.

Стосунки з українським народом показали йому, що цей нарід зовсім відмінний від московського, не тільки мовою а й вдачею, звичаями, культурою і Шраг став до самої смерти своєї (1919 року) одним з найактивніших, послідовніших працьовників на полі національного відродження українського народу. Бувши гласним (виборним) радним Чернигівського Ґубернського Земства він при всякій нагоді доводив потребу заведення української мови в народніх школах, і Чернигівське Земство не раз, по його ініціятиві, виносило відповідні постанови і зверталося до уряду, натурально безуспішно, але ці постанови ставали широко відомі серед громадянства і мали на нього великий вплив, бо всякий, що вагався в сьому питанню, бачив, що того добиваеться не безвуса жовторота молодь, а статечні, досвідчені вибранці заможніх клясів людности.

Після переїзду до Київа проф. М. Грушевського, коли вже Шраг, по старости літ втомлявся, за голову раз-у-раз вибірано М. Грушевського, а за секретарів були незмінні Ф. Матушевський та С. Ефремов.

Засідання починались з читання постанов попереднього зїзду, записаних такими гієроґліфами, що розібрати їх міг тільки автор і при тім на таких малесеньких клаптиках паперу, що їх легко було сховати, а в великій крайности й проковтнути. Потім члени Ради здавали по черзі справозданне з того, що зроблено по тих постановах і взагалі про діяльність Ради, а також касове справоздання, вичитувались [illegible], теж з малесенького папірця, бо в Орґанізації, по принципу, велося яко мога меньше всяких записів, а особливо прізвищ, щоб не дати матеріялу Охранці (Політичній поліції).

По скінченню і по обговоренню докладів Ради, давали справоздання провінціяльні члени Орґанізації з того, що робилося на місцях, на провінції. З діяльности Одеської Громади раз-у-раз давав справоздання М. Комар, а по його смерти найчастіще др. Луценко, а часом С. Шелухин, член Одеського Окружного Суду, дуже енерґійна людина, щирий Українець. Про діяльність Петербурської Громади оповідав звичайно П. Стебницький, а часом О. Лотоцький, що недавно переїхав на службу до Петербургу з Київа, відомий під псевдонімом Білоусенка, як автор шкільних підручників. Коли заснувалися Громади в Чернигові та Полтаві, то від першої раз-у-раз приїздив Шраг, а часом і М. Коцюбинський, а від другої М. Дмитрієв, адвокат, пізніще видавець „Рідного Краю", а після його смерти раз-у-раз приїздив П. І. Чижевський, вже немолодий, але незвичайно енерґійний і діяльний чоловік, потім депутат до 1-ої Державної Думи. Найменьче інтересні були доклади членів орґанізації одинаків, що приїздили з глухих кутків провінції.

(Дальше буде).

З ГОЛОСІВ ПРЕСИ

ЖИДІВСЬКА РЕПУБЛИКА НА УКРАЇНІ.

Голос з наддніпрянських еміграційних кругів.

(З львівського „Діла").

В останні часи телеґрафні аґенства та ріжні часописи принесли українській суспільности інформації про новий большевицький помисл, а власне про бажання утворити на півдні України якусь „Жидівську Радянську Републику". До цієї републики на основі жидівського проекту, навіть вже затвердженого радянським урядом мала би ввійти вся наша південна територія над Чорним Морем, себто шпихлір України Херсонщина з головним українським портом на Чорному морі — Одесою, потім південна частина Катеринославщини, вся Таврія і т. д. Словом в склад цієї републики має увійти найкращий хлібний район зі всіми портами на Чорному морі.

До ріжних „експеріментів" ми вже давно привикли і заздалегідь вже всі знаємо, що з них ніколи нічого путнього не виходило і не вийде. І коли навіть такий експерімент міг виникнути в головах кількох Жидів-комуністів то це також нас не дивує, але знаємо, що це викликало заінтересування в ширших жидівських колах на Заході і навіть в Берліні для переведення цієї справи зорґанізовано комітет. Над цим проектом мають бути переведені ріжні наради та відбутися зїзди. Отце останнє нас дуже дивує.

Всі дуже добре знають, як сильно був поширений між жидівством клич за Палестину, що викликав до життя повстання найсильнійшої тепер сіоністської партії. Це клич, а зглядно сіоністи зустріли всюди симпатії і навіть підтримку у таких держав, як Англія, Рлучені Держави Америки то-що. І в кінці кінців давня мрія жидівства здійнювалась, — їм віддано Палестину, в якій малося утворити жидівську державу.

Та досі з цих заходів не велика користь. Спротив Арабів не дає змоги Жидам розвинути ширшу кольонізаційну діяльність.

Новий помисл створити жидівську радянську републику має дві вихідні точки. Перша з них — це намагання Росії відмежувати Україну від моря та цупко пригорнути до своїх матірних грудей. Одначе важко підозрівати нинішніх правителів Росії, щоби вони зовсім поважно і реально трактували цей плян, хоч Жиди становлять русифікаторський аванґард на Україні. Другою вихідною точкою є бажання при допомозі цього нереального проекту добути гроші від світового жидівства. Революція є дуже коштовним підприємством. На початку революції кинуто клич: „грабуй награблене"! Клич був удатний, успіх величавий, але вислід пожалування гідний. Опісля на чергу прийшли церковні маєтки, одначе небавом і їх не стало. „Развйорстки" і „продналоги" з часом теж мусіли перевестися через невдоволення селянства. „Смичка" міста з селом теж поступає дуже пинято і не ворожить великих успіхів. А гроші конче потрібні, а найбільше у західно-европейських та американських Жидів-капіталістів. Дотеперішні спроби большевиків притягнути жидівський капітал не повелися. Тому треба було придумати щось нове, імпозантне, разячо-вдаряюче, треба було виставити міцну вудочку, щоби зловити золоту рибку, і придумали нову Палестину на Україні. Мовляв — „какая разніца, чем ріскуєм, валяй Лейба Абрамовіч весь Юг і даже с прістанямі; всьо равно, нічево не палучат, ліш би деньґі дастать". Видумка нічого собі, та вона може дуже боляче відбитися на жидівстві.

Всі добре знають про велике поширення серед населення Союзу Радянських Републик антисемітизму, який зростає „не по дням, а по годинам". Найбільше причинилася до поширення антисемітизму компартія. Вона весь час старалася популяризувати своїх діячів, вивішувала на кожному місці їх портрети, вона кричала про їх діяльність на кожному кроці. І тепер в найглухійшій сільській закутині знають: Леніна, Троцького, Раковського, Зінoвева, Каменева, Радека і ин. Знають, що лише один Ленін був, як селяне кажуть, „православний і русский", а решта все Жиди. А з того висновок: всю біду з „комуною" принесли Жиди, але коли там був Ленін, то його сяк-так терпіли, а тепер після його смерти ми почули дуже цікаві новинки. На північному Заході України почались повстання і погроми. Селянство кинуло клич: „Ленін вмер, треба всім православним рятувати від Жидів комуну" Але деж ді Жиди? Чомусь найшвидче їх найшли в ріжних „чека", „Ревкомах", „Паркомах" то-що, отже бий їх! Комуністи лише при помочі більших військових відділів ледви це зліквідували. Це на провінції, а ще краще воно виглядало в столицях.

При першій вістці про смерть Леніна в Петрограді на б. Олександровській площі біля Миколаївського двірця зібрався великий натовп народу. Большевики — як це у них завше водиться — зараз давай сипати промови. І один з таких промовців необережно зазначив, що — мовляв — „серед всіх видатних діячів комунізму був один русский і той помер". Потрібно було лише зашаркати сірник, а все вже було готове і натовп негайно повернув з площі до міста і зробив там страшний жидівський погром і т. д.

Знаємо теж, що коли прийшло до вибору на місце Леніна заступника і коли на цю посаду кондидували такі „стовпи революції" як Зіновев, Троцький і Каменев, то їх не вибрано лише тому, що боялись поширення антисемітизму, який міг би загрожувати істнуванню Радвлади. Тай самі лідери комунізму при нагоді публично нераз стараються негодувати своїм товаришам-Жидам про їх семітське походження. Подібний випадок був в нашій присутности в 1921 році на Всеукраїнському зїзді Рад в Харкові, коли на большевицькій фракції Раковський поставив був справу про обмеження прав У. Р. С. Р. на користь Р. С. Ф. С. Р. Проти цього були Українці на чолі з Шумським. Велася велика боротьба і вкінці Раковський покористувався демаґоґією і назвав Шумського „петлюрівцем". Останній, довго не думаючи, почав кричати: „Хто, румунський Жид і поміщик буде мене, українського пролетара, так називати" і т. д. Ясно, що за це Шумському не поздоровилось би, але він мав піддержку з боку численної вже тоді української ґрупи і якось вискочив. Потім велика еміґрація Жидів з С. Р. С. Р. вказує на те, що під Компартією їм не здорово живеться й напевно надалі це не має даних до зміни.

Все це та ще багато инших конкретних фактів вказують на те, що утворення якоїсь „Жидівської Републики" є повним абсурдом, тим більше на Україні. Це лише буде ще одним і то дуже поважним атутом в руках антибольшевицьких елементів. Боїмося лише, щоби одна вістка про це не відбилася страшним відгуком по всій Україні. Бо чорна сотня безпеоечно це використає і буде штовхати наші схвильовнні маси до заколоту та погромів. А що українськ іселяне не пустять нікого на свої землі, то найкращим прикладом цьому може послужити відкинення в 20, 21 році московського елементу, який хотіли переселити на наш південь.

Якщо Жиди-комуністи та влада С. Р. С. Р. серйозно думає про створення Жидівської Радянської Републики на території С. Р. С. Р., то вже краще вернути до першого проекту і заснувати жидівську републику біля Гомеля. Тоді можна бути певним, що український народ нічого не мати-ме проти того, щоби жидівською републикою відмежувати Україну від Московщини.

Людвик Гольберг

МУЖИК ПАНОМ.

Комедія в пяти діях.

(Переклад з данського М. Ценевенка.)

(Докінчення)

Яків: Від кого другого я не стерпів би таких слів, Іеппе. Але ти мій добрий покупець, і я не все це твоє переймаю, що у воді пливе.

Іеппе: Шапку зніми, підляко якийсь!

Яків: Що це ти з глуздів зсунувся по дорозі, як це ти стався такою важною персоною?

Іеппе: Треба тобі знати (похитується на пятах), що після цього як я з тобою бачився, мене повісили.

Яків: Не велика честь. Не завидую такого щастя. А ось що Іеппе! Де нажерся, там і відригай. Ти собі пеш-гуляєш бог зна де, а до мене приходиш начинати сварку?

Іеппе: Зніми шапку кажуть тобі, ледащо ти якесь! Може не чуєш, як бреньчить у мене монета в кишени?

Яків: (знімає шапку). Ось тобі на! Деж це ти так розбогатівся?

Іеппе: (знову похитується на пятах). Тоді, як був паном, Якове. Розповім тобі все, що мені приключилось, але насамперед подай мені скляночку старого меду. Нам не до лиця тепер тягнути сивуху.

Яків: (Побіг у хату, приносить пляшку меду і склянку). За твоє здоровля, Іеппе! (Надпиває і дає йому склянку).

Іеппе: (випив) так ось розповім тобі, що мені приключилось. Як пійшов я від тебе, поклався спати, пробудився паном і напився канальського соку; напившись канальського соку, заснув і пробудився знову на купі гною; знову поклався спати, щоби пробудитися паном, так уже не вдалося. Не все, видно, так буває. Розбудила мене баба „жевжиком", так ще і вискубала мене за волосся, без усякого поважання до такого чоловіка, яким я щойно був. Затягнула вона мене в хату, потім викинула мене відсіля, ще й у карк стусана дала, тай побачив я перед собою цілу швору чорних духів. Вони присудили мене на смерть й отруїли. Кодиж я помер, мене повісили; а як повісили, я знову ожив, а коли ожив, дали мені чотири таляри. Ось тобі і вся історія, а як вона могла статися, сам розчолопай.

Яків: Ха-ха-ха! Тобі це приснилось, Іеппе.

Іеппе: Не будь у мене ось цих чотири таляри, і я так подумав би. Налий ще, Яків. Не хочу й думати більше про цю чортівщину, а напюсь, що аж ту і баста!

Яків: За ваше здоровля, пане! Ха-ха-ха!

Іеппе: Тобі, може бути і не зрозуміти цього, Яків?

Яків: Ні, хоча убий.

Іеппе: А воно всетаки можливе, Яків. Авжеж, ти, дурень, і не розумієш навіть цього що простійше.

ШЕСТА ЯВА

Іеппе, Яків, Магнус.

(Маґнус поважний громадянин, з тростинкою, ходить, аж заточуючись зо сміху. Іеппе й Яків заражуються його великою веселостю і також починають сміятися, а вкінці, всі три хапаються з реготу за боки).

Маґнус: Ха-ха-ха! Так ось розповім вам історію Приключилась вона одному тутешньому мужикові, що зветься Іеппе з верховини.

Іеппе в цюж мить перестає сміятися, підчас дальшого оповідання Маґнуса засоромлено ховається за Якова.

Маґнус: Найшли його пяного як ніч на дорозі, переодягли, поклали до панської постелі і, коли він пробудився, вбили йому в голову, будьто він направду є паном. Опісля знову впили до пяна, переодягнули його в стару мужицьку одежу тай поклали на купу гною, де він і прбоудився, думаючи, що був у раю. Я мало не тріс зо сміху, як мені це все розповіли люде. Дійсне, добре заплатив би я, щоби поглянути на цього дурня. Ха-ха-ха!

Іеппе: (пошіпки до Якова). Скільки я тобі винен, Яків?

Яків: Дванацять нових.

Іеппе: (впихає йому гроші в руку, втирає уста і, крайне засоромлений іде спішно геть).

Маґнус: (до Якова). Чому цей чоловік так скоренько забрався?

Яків: Ше якраз і є тойсамий чоловік, з котрим зробили цю комедію.

Маґнус: Так невже? Доrоню його. (Біжить за Іеппе і задержує його). Іеппе! Хвилиночку! Як там на тамтому світі?

Іеппе: Відчепіться!

Маґнус: Чому ви не осталися трохи довше?

Іеппе: А вам що до цього?

Маґнус: Ну, розповіджте нам про вашу подорож.

Іеппе: Відчепіться, кажу! А ні то біда вам буде!

Маґнус: Ах, Іеппе! Мені так хотілося би дізнатися все точнісенько.

Іеппе: Яків-швець, ти стерпиш, щоби на твоїх людей нападали?

Маґнус: Алеж я не нападаю, Іеппе. Я лише питаюся вас, що ви бачили на тамтому світі.

Іеппе: Ай! Рятуйте!

Маґнус: Не бачили ви кого там із моїх предків?

Іеппе: Ваших предків? Ні, їх, певно ,треба шукати в иншому місці, куди, сподіюся, попадете після смерти ви самі з усіми вашими поганцями! (Виривається від нього й тікає). (Яків, коли побачив, що ввиходить пан, мерщій біжить до себе, а Маґнус сміючись біжить на здогін Іеппе).

СЕМА ЯВА.

Пан, приказчик, камердинер і два льокаї.

Пан: Ха-ха-ха! Ось так славна історія! Я не сподіявся, щоби вона так склалася. Як умітимеш усе розвеселяти мене такими штуками, Ерік, все будеш у мене в ласці.

Ерік: Ні, прошу пана. Дальше не важився би я устроювати такі комедії. Ануж би він ударив вас, так як погрожував, могла би вийти біда.

Пан: Ну, так правду кажеш. Я й сам побоювався цього. Та мені так була сподобалася ця штука, що я скорше дав би був побити себе а навіть, може, і повісити себе, чим мав би зіпсувати передчасом усю штуку. Ти, певне, погоджуєшся зі мною?

Ерік: Ні, прошу пана. Як же це дивно було би дати себе повісити задля жарту. Вже занадто дорого коштувало би нас це вдоволення.

Пан: Досить, Ерік! Щодня ми бачимо, як люде так або инакше погубляють себе задля вдоволення. Примірoм, чоловік слабого здоровля дуже добре розуміє, що з занадто великої гульні може стратити і здоровля і життя, а тим не меньше ставить на карту все задля одного веселого вечера. Ось чому я так дуже вірю цьому, Ерік, що і ти скорше дав би себе повісити, чим зіпсував би собі цей жарт.

ЗАВІСА.